

घुम्ती अल्ट्रासाउण्ड संचालन कार्यविधि -२०७८

प्रस्तावना :

नेपालको संविधान, स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ र नेपाल सरकारबाट स्वीकृत कार्य विस्तृतीकरणमा उल्लेखित स्थानीय तहले अमनागरिकलाई सर्वसुलभ र गुणस्तरीय आधारभुत स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्नु पर्ने जिम्मेवारी बहन गर्न, ग्रामिण एवं अर्धशहरी बसोबास बाहुल्य यस बराहक्षेत्र नगरपालिकाका समुदायमा निदानात्मक स्वास्थ्य सेवाको पहुँच वृद्धि गरी प्रजनन तथा मातृत्व स्वास्थ्यको हेरचाह प्रवर्द्धन मार्फत अपाङ्गता रेकथाम, मातृ तथा नव शिशु स्वास्थ्य प्रवर्द्धन एवं मातृ तथा नव शिशु मृत्यु घटाउने दीगो विकास सम्बन्धी राष्ट्रिय लक्ष्य प्राप्तीका लागि येगदान पुर्याउन घुम्ती अल्ट्रासाउण्ड सेवा संचालन सम्बन्धी कानून व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले बराहक्षेत्र नगरपालिकाको प्रशासकीय कार्यविधि (नयमित गर्ने) ऐन २०७५ को दफा ४ को नियम १ बमोजिम नगरपालिकाको अधिकार प्रयोग गरी यो कार्यविधि जारी गरिएको छ ।

परिच्छेद - १

प्रारम्भिक :

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :

- (१) यस कार्यविधीको नाम "घुम्ती अल्ट्रासाउण्ड संचालन कार्यविधि, २०७८" रहेको छ।
- (२) यो कार्यविधी बराहक्षेत्र नगरपालिकाको राजपत्रमा प्रकाशन भएको मिति देखि लागु हुनेछ ।

२. परिभाषा : विषाय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा -

(क) घुम्ती अल्ट्रासाउण्ड सेवा भन्नाले पायक पर्ने स्वास्थ्य संस्था गाउँघर क्लिनिकमा गई दक्ष चिकित्सक, नर्स र स्वास्थ्य कार्यकर्ता द्वारा आवधिक वा नियमित रूपमा गर्भवती महिलाहरूलाई निःशुल्क. सशुल्क दिइने न्युनतम अल्ट्रासोनोग्राम जाँच सेवालाई सम्झनु पर्छ ।

(ख) दक्ष चिकित्सक, नर्स, स्वास्थ्य कार्यकर्ता भन्नाले नेपाल सरकारको राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालिम केन्द्र द्वारा स्वीकृत ग्रामिण अल्ट्रासाउण्ड सेवा सञ्चालन सम्बन्धी तालिम वा सो सरहको तालिम वा योग्यता प्राप्त चिकित्सक, नर्स र स्वास्थ्य कार्यकर्तालाई सम्झनु पर्छ ।

(ग) पायक पर्ने स्वास्थ्य संस्था भन्नाले गर्भवती महिलको बसेबास स्थल देखि १५-२० मिनेटको अधिकतम दुरीमा पर्ने बराहक्षेत्र नगरपालिकाको अर्न्तगतको नगर बधारभुत अस्पताल, स्वास्थ्य चौकी, आधारभुत स्वास्थ्य केन्द्र, गाउँघर क्लिनिक लगायत स्वास्थ्य संस्थालाई सम्झनु पर्छ ।

(घ) गर्भवती महिला भन्नाले बराहक्षेत्र नगरपालिकाको भित्र बसोबस भएको गर्भवती अवस्थाका अमाहरुलाई सम्झनु पर्छ ।

(ङ) पालिका भन्नाले बराहक्षेत्र नगरपालिकालाई सम्झनु पर्छ ।

(च) कार्यपालिका भन्नाले बराहक्षेत्र नगरपालिका सम्झनु पर्छ ।

(छ) कार्यालय भन्नाले नगर कार्यपालिकाको कार्यालयलाई सम्झनु पर्छ ।

(ज) मन्त्रालय भन्नले स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय सम्झनु पर्छ ।

(झ) नागरिक भन्नाले नगरपालिकामा बसोकास गर्ने नागरिकलाई सम्झनु पर्छ ।

३. उद्देश्य :

(१) गर्भको अवस्थाको निदानात्मक जाँच गरी गर्भवती तथा गर्भशिशुको स्वास्थ्य अवस्था तथा जटिलता पहिचान र प्रेषण गरी मातृ - शिशु स्वास्थ्य प्रवर्द्धन, अपाङ्गता रोकथाम एवं मातृ तथा नवशिशु मृत्यु घटाउने प्रमुख उद्देश्य सहित देहायका उद्देश्य हुनेछ ।

(क) गर्भ संग सम्बन्धित जटिलता समयमा नै पहिचान तथा प्रेषण गर्ने ।

(ख) नवशिशु हुने जन्मजात अपाङ्गता पहिचान, रोकथाम तथा प्रेषण गर्ने ।

(ग) बराहक्षेत्र नगरपालिका भित्रका अर्धशहरी तथा ग्रामिण क्षेत्रका विपन्न र दलित समुदायमा व्याप्त उच्च मातृ तथा नवशिशु मृत्युदरमा कमि ल्याउने ।

(घ) मातृ शिशु स्वास्थ्यका कार्यक्रमहरूमा समुदाय तथा स्थानीय स्वास्थ्य बीच सहकार्य बढाउने,

(ङ) आवश्यक अल्ट्रा साउण्ड सेवागरिब, जोखिममा परेका सामाजिक रूपमा उपेक्षित वर्गको गर्भवती महिलाहरूलाई स्थानीय स्वास्थ्य बीच बढाउने,

(च) नियमित पुर्व प्रसुतिसेवाको उपयोगितामा बिद्ध गर्दै संस्थागत सुत्केरी बृद्धि गर्ने ।

परिच्छेद- २

कार्यक्रम संचालन प्रक्रिया मापदण्ड तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी व्यवस्था

४. घुम्ती अल्ट्रासाउण्ड सेवा कार्यक्रम संचालन प्रक्रिया : (१) कार्यक्रम संचालनको प्रकृया देहाय अनुसारको हुनेछ ।

(क) घुम्ती अल्ट्रा साउण्ड कार्यक्रम पूर्णतया गर्भवती महिला लक्षित हुनेछ

(ख) यो सेवा बराहक्षेत्र नगरपालिका भन्नाका तोकिएको स्वास्थ्य संस्थाहरूबाट मात्र उपलब्ध गराईनेछ ।

(ग) यो कार्यक्रम संचालनको लागी नगरपालिका स्तरीय समितिको गठन गिरनेछ ।

(घ) यो कार्यक्रम संचालनको समय एवं अवधि तथा स्थान नगरपालिका स्तरीय समितिको निर्णय बमोजिम हुनेछ ।

(ङ) यो सेवा प्रदान गर्न कम्तिमा एक जना तालिम प्राप्त जनशक्ति र एक जना सहयोगी कर्मचारी परिचालन गरिनेछ ।

(च) यो कार्यक्रम हाल अपाङ्गता रोकथाम तथा पुनर्स्थापना कार्यक्रम अन्तर्गतको तोकिए बमोजिम हुने तथा अन्य व्यवस्था बराहक्षेत्र नगरपालिकाको नगरपालिकाको नगर कार्यपालिकाको निर्णय अनुसार हुनेछ ।

(छ) सेवा प्रदायकले कार्यक्रमको सेवा अभिलेख अनुसूचीज १ बमोजिम राखी अनुसूची २ बमोजिम मासिक एवं बार्षिक प्रगति प्रतिवेदन तयार गरी सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्था, नगर कार्यपालिका कार्यालय, स्वास्थ्य कार्यालयमा पठाउनु पर्नेछ ।

(ज) पुर्व प्रसूती जांचको सेवा प्रदायक स्वास्थ्य संस्थाले घुम्ती अल्ट्रासाउण्ड सेवाका प्रेषण सम्बन्धित अभिलेख दरुस्त राख्नु पर्नेछ ।

(झ) सेवा संचालनमा खटिएका प्राविधिक र सहयोगी कर्मचारीलाई बराहक्षेत्र नगरपालिकाको नगरकार्यपालिकाको कार्यालयको निर्णय बमोजिम न्युनतम पारिश्रमिक/दैनिक भत्ता सुविधा उपलब्ध गराइनेछ ।

नोट : नगर कार्यपालिकाको बैठक मिति २०७८।१२।२४ गतेको निर्णय बमोजिम सेवा प्रदायक (प्राविधिकलाई ३५% र सहयोगीलाई १५% हुने गरि) लाई प्रति सेवा जम्मा रु-५०।-(पचास रुपैया मात्र) प्रोत्साहन खर्च (क्षलअभलतष्यभ) उपलब्ध गराउने । दैनिक भ्रमण भत्ता लगायतका अन्य सुविधा उपलब्ध गराइने छैन ।

(ञ) नगर कार्यपालिकाको निर्णय बमोजिम न्युनतम सेवा शुल्क निर्धारण गरिनेछ ।

नोट : नगर कार्यपालिकाको बैठक मिति २०७८।१२।२४ गतेको निर्णय बमोजिम सेवा ग्राहक बाट प्रति सेवा जम्मा रु-१००।-(एकसय मात्र) सेवा शुल्क लिने ।

(ट) कुल सेवाग्राहीको १०%(१० प्रतिशत) अति बिपिन, असहाय, अपाङ्गता भएका,दैवी प्रकोप तथा विपदमा परेका सेवाग्राही गर्भवती महिलाहरूलाई स्थानीय स्वास्थ्य संस्था संचालन तथा व्यवस्थापन समितिको सिफारिसमा निःशुल्क सेवा दिन सकिनेछ ।

(ठ) अल्ट्रासाउण्ड मेसिन तथा सामग्री ओसार पसारको लागि घुम्ती अल्ट्रासाउण्ड कार्यक्रम व्यवस्थापन समितिको सिफारिसमा नगरपालिकाले आवश्यक व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।

५. घुम्ती अल्ट्रासाउण्ड सेवा कार्यक्रम संचालन मापदण्ड (१) देहाय बमोजिमको मापदण्ड अन्तर्गत कार्यक्रम संचालन हुनेछ ।

- (क) प्रत्येक गर्भवतीलाई गर्भ अवधिमा कम्तिमा ३ पटक(चौथो, छैठो र नवौं महिनामा) तथा गर्भ संग सम्बन्धित कुनै समस्या भएमा थप सेवा प्रदान गर्नु पर्नेछ ।
- (ख) सेवा ग्राही गर्भवती महिला बराहक्षेत्र नगरपालिकाको बासिन्दा हुनु पर्नेछ ।
- (ग) सेवा प्रदायकले अल्ट्रासोनोग्राफीबाट देखिएका अवस्थाको सिफारस सहित आवश्यक सल्लाह परामर्शको लागि मातृ सेवा क्लिनिकमा पठाउनु पर्नेछ
- (घ) गर्भवती महिलासंगको प्रत्येक भेटमा सेवा प्रादयकले अल्ट्रासोनोग्राम पुनः अनुगमन जाँचको लागि आउने समयको सिफारिस एवं सल्लाह दिनु पर्नेछ ।
- (ङ) सेवा प्रदायले अल्ट्रासोनोग्राफीबाट गर्भावस्था सम्बन्धी देखिएका जटिलताबारे आवश्यक परामर्श गरी अवस्थाको सिफारिस सहित सोको व्यवस्थापन हुने माथिल्लो स्वास्थ्य संस्थामा प्रेषण गरी पठाउनु पर्नेछ ।
६. घुम्ती अल्ट्रासाउण्ड सेवा कार्यक्रम (१) कार्यक्रम व्यवस्थापन सम्बन्धी व्यवस्था देहाय अनुसारको हुनेछ ।

(क) घुम्ती अल्ट्रा साउण्ड कार्यक्रमको प्राविधिक तथा व्यवस्थापकीय पक्षलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयनका लागि देहाय अनुसारका सदस्य रहने गरी घुम्ती अल्ट्रासाउण्ड कार्यक्रम व्यवस्थापन समिति गठन गरिनेछ।

(१) नगर प्रमुख	अध्यक्ष
(२) नगर उप- प्रमुख	सदस्य
(३) सामाजिक विकास संयोजक	सदस्य
(४) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	सदस्य

(५) आर्थिक प्रशासन शाखा प्रमुख	सदस्य
(६) स्वास्थ्य शाखा प्रमुख	सदस्य
(७) सामाजिक विकास अधिकृत	सदस्य सचिव

(ख) घुम्टी अल्ट्रासाउण्ड कार्यक्रम व्यवस्थापन समितिको काम कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

(१) घुम्टी अल्ट्रासाउण्ड कार्यक्रम कोषको नाममा बैंक खाता संचालन गर्ने ।

(२) कार्यक्रमको स्रोत व्यवस्थापन, योजना तर्जुमा तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा कार्यपालिकालाई सहयोग गर्ने ।

(३) कार्यक्रमको आय-व्ययको हिसाब राख्ने र लेखापरीक्षण गराउने ।

(४) कार्यक्रमको नियमित अनुगमन, मुल्याङ्कन, समिक्षा, पृष्ठपोषण, सुधार एवं विस्तार सम्बन्धी कार्य गर्ने ।

(५) सेवा संचालनको सामग्रीहरू र नियमित सेवा प्रवाह खर्चको व्यवस्थापन गर्ने ।

(६) यस सेवामा प्रयोग हुने गतिचल वलगलम लज्जल्लम लगायतका सामग्रीको मन्मर्त सम्भारको व्यवस्थापन गर्ने ।

(७) सेवा संचालनमा खटिएका प्राविधिक र सहयोगी कर्मचारीहरूको दैनिक भत्ता सुविधा व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य ।

(८) सेवा संचालन हुने स्थान, सुस्था र समय एवं अवधी सम्बन्धी निर्णय ।

(९) सेवा संचालनमा देखिएका विविध व्यवस्थापकीइ समस्या समाधान सम्बन्धी कार्य गर्ने ।

(१०) सेवाग्राहीबाट लिईएको सेवा शुल्कको अभिलेख राख्ने र अनुसुची ३ बमोजिमको बिलभरपाई उपलब्ध गराउने व्यवस्था गर्ने ।

७. कार्यक्रम सम्पर्क शाखाको जिम्मेवारी : घुम्ती अल्ट्रासाउण्ड सेवा कार्यक्रमको सम्पर्क शाखाको रूपमा स्वास्थ्य शाखालाई सम्पूर्ण जिम्मेवारी हुनेछ ।
८. कार्यक्रम सम्पर्क व्यक्तिको जिम्मेवारी : घुम्ती अल्ट्रासाउण्ड सेवा कार्यक्रमको सम्पर्क व्यक्तिको रूपमा स्वास्थ्य शाखा नर्सिङ्ग कर्मचारी (अधिकत)लाई सम्पूर्ण जिम्मेवारी हुनेछ ।

परिच्छेद - ३

विविध:

९. बाधा अड्काउ फुकाउन सक्ने : यस कार्यविधिको कार्यन्वयनकोक्रममा कुनै बाधा अड्काउ आएमा कार्यपालिकाले त्यस्तो बाधा अड्काउ फुकाउन सक्नेछ।
१०. कार्यविधिकोसंसोधनतथा परिमार्जन : कार्यपालिकाको बैठकले यस कार्यविधिमा आवश्यक संसोधन र परिमार्जन गर्न सक्नेछ ।
११. फारममा हेरफेर तथा थपघट : कार्यपालिकाले फारममा आवश्यक हेरफेर तथा थपघट गर्न सक्नेछ ।
१२. अमान्य हुने : यो कार्यविधिमा उल्लेख भएका प्रावधान र प्रक्रियाहरु संघीय, प्रादेशिक तथा बराहक्षेत्र नगरपालिकाको मूल कानुनसंग बाझिएमा बाझिएको हद सम्म स्वतः अमान्य हुनेछ ।
१३. कारवाही : यस कार्यविधि बिपरित कार्य गर्न/गराउन वा आदेश दिन वा सिफारिस तथा सहयोग गर्न पाइने छैन ।

अनुसुची - १
(दफा ४ को उपदफा (१)(छ) संग सम्बन्धित
घुम्ती अल्ट्रासाउण्ड सेवा रजिष्टर
Portable Ultrasound Service register

District
Year

Name of HF

Ward No.

Fiscal

S.N.	Basic Information	Woman and Pregnancy	First Trimester	Status	Second Trimester	Third Trimester	Other Visit 1	Other Visit 2	Other Visit 3	Other Complications	Refer	Refer to	Causes of Refer	Outcome of Refer
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
	M.R. No.		Scan Date	DD/MM/YY	DD/MM/YY	DD/MM/YY	DD/M/YY	DD/M/YY	DD/M/YY					
			Period Of Gestation		Period of Gestation									
	S.N.N o.		Ectopic Pregnancy	Yes	1	Biparietal Diameter								
				No	2	Head Circumference								
					Abdomen Circumference									
	Cast Code		No.of Gestational Sac		Femur Length									
			Cardiac Activity	+ve	Presentat	Vertex	1	1	1	1				
	Age			-ve	ion	Breech	2	2	2	2				

		Crown Rump Length			Transverse		3	3	3	3						
Contact No.	Gravida	Retained Product of Conception (Abortion)	Fetal Heart Sound													
			Fetal Weight													
Palika Name	Para	Fetus	Live	1	Fetus	Live	1	1	1	1						
			Dead	2		Dead	2	2	2	2	2					
Ward No.	LMP	Location of Placenta	Length of Cervix													
	DD/MM/YY		Retained Product of Conception (Abortion)			1	1	1	1							
Village/Tole	EDD	Hydatidiform (Molar Pregnancy)	1		Location of Placenta											
	DD/MM/YY	Refer	1		Polyhydraminous	1	1	1	1							
		Refer to..			Oligohydraminous	1	1	1	1							
		Cause of Refer	Hydatidiform (Molar Pregnancy)			1	1	1	1							
			Placenta Previae			1	1	1	1	1						
		Outcome of Referred Patient	Abruptio Placentae			1	1	1	1	1						
			Fetal Abnormality			1	1	1	1	1						
			Number of Fetus			1	1	1	1	1						

अनुसुची -२
(दफा ४ को उपदफा (१)(छ) संग सम्बन्धित
घुम्ती अल्ट्रासाउण्ड सेवा मासिक प्रतिवेदन
Portable Ultrasound Service Monthly Report

Name of Palika:

District :Month:

Description		Ward No. of HF/ Mobile Camp									
Ward Number											
Findings/Classification of Scan Cases in Number	First Trimester	Total Scan Cases									
		Ectopic Pregnancy									
		Multiple Pregnancy									
		Cardiac Activity-ve									
		Retained Product of Conception(Abortion)									
		Fetal Death									
		Hydatidiform (Molar Pregnancy)									
		Refer									
	Second Trimester	Total Scan Cases									
		Intrauterine Fetal Death									
		Retained Product of Conception(Abortion)									
		Polyhydraminous									
		Oligohydraminous									
		Hydatidiform (Molar Pregnancy)									
		Placenta Previa									
		Abruptio Placentae									
		Fetal Abnormalities									
		Multiple Pregnancy									
	Refer										
	१	Total Scan Cases									

	Presentation-Vertex													
	Presentation-Breech													
	Presentation- Tranverse													
	Intrauterine Fetal Death													
	Retained Product of Conception(Abortion)													
	Polyhydraminous													
	Oligohydraminous													
	Hydatidiform (Molar Pregnancy)													
	Placenta Previa													
	Abruptio Placentae													
	Fetal Abnormalities													
	Multiple Pregnancy													
	Refer													
Other Complications														
Total Scan Cases														
Total New Cases														
Total Repeated Cases														
Total Refer Cases														
Refer Cases	Details Of Refer Cases	Refer Case 1	Refer Case 2	Refer Case 3	Refer Case 4	Refer Case 5								
	Refer to..													
	Causes of Refer													
	Outcome of refer Case													

Prepared By:

Name :

Designation:

Date:

Verified By:

Name :

Designation:

Date:

